

Arbetslivskommissionen för pedagogisk verksamhet och handledning, lägesbild 2020–2021

Arbetslivskommissionen för pedagogisk verksamhet och handledning har utarbetat en lägesbild av kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet i examina inom sitt område. Till arbetslivskommissionernas uppgifter hör att årligen producera information om kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet inom sitt eget område inom yrkesutbildningen (statsrådets förordning om yrkesutbildning 673/2017). För denna uppgift har arbetslivskommissionerna haft tillgång till uppföljnings-, bedömnings- och responsinformation bland annat från utbildningsförvaltningens statistik-, styrnings- och regleringstjänst samt den nationella informationsresursen KOSKI.

Prestationsuppgifter från 2020 blev tillgängliga för kommissionerna våren 2021. Eventuella korrigeringar som läroanstalterna gjort i KOSKI-data efter denna tidpunkt syns inte i denna lägesbild. Detsamma gäller statistiska uppgifter om antalet prestationer år 2021, som plockades från KOSKI-databasen i början av 2022. De granskade prestationsantalen publiceras senare i Utbildningsstyrelsens statistiktjänst på webbplatsen Vipunen.fi.

De uppgifter som används i lägesbilden har plockats direkt ur KOSKI-databasen i den form som läroanstalterna har anmält dem. Statistiken kan innehålla bristfälliga eller felaktiga uppgifter. Av tekniska skäl har exempelvis inte alla uppgifter som registrerats i läroanstalternas egna studieförvaltningssystem överförts korrekt till KOSKI-databasen, och uppgifterna statistikförs då under ”ingen uppgift”/”inte anmält”.

Som källmaterial har man exempelvis använt rapporter från kommissionernas besök, rättelseyrkanden och utlåtanden.

Antal avlagda examina och examensdelar

Avläggande av examina och examensdelar	2020		2021	
	hel examen	examensdel	hel examen	examensdel
Grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning	1 174	13 556	1 596	17 689
Kompetensområdet för småbarnspedagogik och familjeverksamhet	689		941	
Kompetensområdet för handledning av ungdomar och gemenskaper	445		604	
Kompetensområdet för kommunikation och teckenspråkshandledning	33		40	
Ingen uppgift om kompetensområdet	8		12	
Yrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning	984	6 192	1 281	7 093
Kompetensområdet för handledning i skolgång och morgon- och eftermiddagsverksamhet	752		969	
Kompetensområdet för familjedagvård	113		142	
Kompetensområdet för handledning	59		104	
Ingen uppgift om kompetensområdet	49		52	
Kompetensområdet för pedagogisk verksamhet	12		15	
Kompetensområdet för arbete med romer			1	
Specialyrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning	5	41	17	133
Ingen uppgift om kompetensområdet	5		17	
Yrkesexamen i församlings- och begravningservice	75	480	99	479

Kompetensområdet för församlingsservice	66		81	
Kompetensområdet för begravningservice	9		17	
Ingen uppgift om kompetensområdet			1	
Totalt	2 238		2 993	

* Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter. Avläggandet av examensdelar omfattar inte examensdelar som registrerats som lokala. Examina som är i en övergångsperiod syns inte i tabellen och ingår inte i antalet i tabellen.

Utveckling av antalet examina och examensdelar **Examensdelar som mål/hel examen som mål**

Grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning

Kompetensområdet för småbarnspedagogik

Antalet personer som avlägger kompetensområdet ökar. Av dem som avlade grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning (1 174 -> 1 596) avlade 688, dvs. 58,6 %, kompetensområdet för småbarnspedagogik år 2019. År 2020 avlade 942 personer, dvs. 58,9 %, kompetensområdet för småbarnspedagogik. Examen avlades på svenska av 74 personer (7,86 %).

Ändringen av examens namn och kompetensområdet har etablerat sig. Kompetensområdet för småbarnspedagogik motsvarar innehållet i grunderna för planen för småbarnspedagogik och ger behörighet som barnskötare inom småbarnspedagogiken. Antalet avlägganden berättar om småbarnspedagogikens popularitet och förändringar i arbetskraftsbehovet. Arbetsgivarna känner fortfarande på en del ställen dåligt till utbildningen för barnskötare inom småbarnspedagogiken. Det finns dock geografiska skillnader i fråga om detta. Barnledarnas pedagogiskt betonade utbildning värdesätts, men samtidigt förundras man över avsaknaden av innehåll som anknyter till barns hälsa och i synnerhet läkemedelsbehandling.

Antalet som avlägger examensdelen *Genomförande av pedagogisk verksamhet inom småbarnspedagogik* visar att familjedagvårdarna har hittat detta sätt att skaffa behörighet för uppgifter som barnskötare inom småbarnspedagogiken (1 017 -> 1 323 avlägganden).

Det är också glädjande att församlingarna har hittat ett kompetensområde/en examensdel som ger behörighet som barnledare inom församlingen, och att examensdelar också har använts som fortbildning. Examensdelen *Arbete med familjer och sektorsövergripande samarbete i Finlands ev.-lut. kyrkas församlingars arbetsmiljöer* avlades 107 gånger år 2019 och 200 gånger år 2021.

Kompetensområdet för handledning av ungdomar och gemenskaper

Antalet personer som avlägger grundexamen i kompetensområdet för handledning av ungdomar och gemenskaper (inklusive grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion) har förblivit ungefär detsamma under de senaste åren. Under granskningsperioden 2018–2021 har antalet som avlagt examen varit ungefär 600 per år.

År 2020 avlades kompetensområdet för handledning av ungdomar och gemenskaper av 444 personer och examen i ungdoms- och fritidsinstruktion av 161 personer. Enligt motsvarande statistik för år 2021 utexaminerades då 603 handledare för ungdomar och gemenskaper samt 35 ungdoms- och fritidsinstruktörer. Övergångstiden för grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion löpte ut den 31 december 2021. År 2020 utexaminerades 45,3 % av alla som utexaminerades inom området för pedagogisk verksamhet och handledning inom ungdomshandledning. År 2021 var andelen 39,1 %.

Antalet personer som avlägger kompetensområdet för handledning av ungdomar och gemenskaper har under de senaste åren varit mindre än antalet personer som avlagt kompetensområdet för småbarnspedagogik och familjeverksamhet. År 2020 var prestationsantalet 12,1 % mindre än i kompetensområdet för småbarnspedagogik och familjeverksamhet. År 2021 ökade skillnaden till 32,2 procent.

Det verkar alltså som att småbarnspedagogikens popularitet och förändringar i behovet av arbetskraft har lett till att utbildningsanordnarna har fortsatt att i allt större utsträckning övergå till utbildning i småbarnspedagogik.

Kompetensområdet för kommunikation och teckenspråkshandledning

Examensprestationerna i kompetensområdet för kommunikation och teckenspråkshandledning har som helhet ökat något (33 -> 40), men mellan examensanordnarna finns årliga variationer i prestationsantalen. Examen ordnas av 3 anordnare och nästan alla examina har avlagts på finska. De flesta avläggare siktar på att avlägga hela examen. De obligatoriska examensdelarna har avlagts jämnt. Av de valbara examensdelarna har *Handledning i kommunikation och interaktion* avlagts mest. En läroanstalt har en egen lokal examensdel, där antalet prestationer dock är litet.

Yrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning

Antalet avlagda examina har ökat inom alla kompetensområden (984 -> 1 281). Den största ökningen ses i kompetensområdet för handledning (59 -> 103), men även inom kompetensområdet för handledning i skolgång och morgon- och eftermiddagsverksamhet (752 -> 967) samt kompetensområdet för familjedagvård (11 -> 142) är ökningen märkbar. De flesta har som mål att avlägga hela examen, men antalet som avlägger examensdelar har också ökat (170 -> 432).

Specialyrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning

Antalet personer som avlägger specialyrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning har ökat (5 -> 17), vilket visar att denna examen har blivit mer känd och att den är användbar för utveckling av det egna arbetet. År 2021 avlades examen även på svenska.

Antalet avlagda examensdelar har ökat märkbart (22 -> 64). Obligatoriska examensdelar har avlagts i störst utsträckning. Den populäraste examensdelen var år 2020 *Metoder inom pedagogiskt arbete och handledning* och år 2021 *Sektorsövergripande samarbete inom pedagogisk verksamhet och handledning*.

Yrkesexamen i församlings- och begravningservice

Antalet personer som avlägger yrkesexamen i församlings- och begravningservice har ökat (75 -> 99). Examen anordnas av 5 anordnare. Antalet avlagda examina på svenska är 3 (3,03 %). Kompetensområdet för församlingservice avlades 81 gånger och kompetensområdet för begravningservice 17 gånger (1 ingen uppgift). Antalet personer som väljer kompetensområdet för begravningservice har ökat jämfört med tidigare, vilket torde vittna om förändringar i arbetslivet samt i samhället och dess behov.

Antalet personer som avlägger examen varierar ganska mycket mellan olika områden, vilket troligen beror på regionala behov. Nästan alla har fortfarande som mål att avlägga hela examen. Det totala antalet examensprestationer (hela examen och examensdelar) har förblivit ganska oförändrat, men antalet examensdelar har ökat och antalet erkända examensdelar har minskat.

Reflektioner

Vad kan förändringarna i antalet avlagda examina och examensdelar bero på?

Finns det examina och kompetensområden inom examina som avläggs i marginell utsträckning? Vad kan det bero på?

Kunskapen om examina och kompetensområden har ökat både bland studerande och inom arbetslivet. Avläggandet av **obligatoriska examensdelar** inom grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning har stabiliserats på en viss nivå. De obligatoriska examensdelarna i alla kompetensområden inom grundexamen avläggs jämnt. Även examensdelarna inom yrkes- och specialyrkesexamina avläggs i en god utsträckning. De kompetensområden inom yrkesexamen som inte ger en tydlig behörighet för en viss uppgift, utan mer har karaktären av fortbildning, avläggs mest sällan. I yrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning avlades kompetensområdet för pedagogisk verksamhet år 2020 endast av 14 personer.

När den nya yrkesutbildningen har trätt i kraft har anordnartillstånden blivit något fler. Enligt kommissionens observationer har en del utbildningsanordnare inte anordnat examina, trots att de har anordnartillstånd. Kommissionen ska framöver reflektera över hur man ska utreda detta, exempelvis om man behöver göra besök. Arbetslivskommissionen uppmärksammar också att antalet prestationer i examina som så att säga sålts ut inte syns i statistiken. Exempelvis har studerande hos 39 utbildningsanordnare gett studeranderespons på grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning, men det finns endast 29 anordnartillstånd för denna examen.

Examensdelen *Att främja barns utveckling, välbefinnande och lärande* inom grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning är gemensam med grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen. Inom området för pedagogisk verksamhet och handledning avläggs denna examensdel dock procentuellt sett mer, men även inom grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen har antalet som avlägger den ökat.

Enligt statistiken förverkligas alla **valbara examensdelar** inom grundexamina, och även inom yrkesexamina nästan alla. Kommissionen ser det som viktigt att man när man förnyar examensgrunderna fäster uppmärksamhet vid de valbara examensdelarnas omfattning (antalet kompetenspoäng). Antalet valbara examensdelar är stort och variationerna mellan dem i fråga om prestationsantal påverkas av arbetslivets behov samt de teman som är aktuella i samhället eller i övrigt. Skillnaderna i prestationsantalen mellan olika områden är också stora. Läroanstalter kan också erbjuda examensdelar vartannat år, eftersom prestationerna i vissa examensdelar enligt statistiken koncentreras till vissa år.

Den valbara examensdelen *Handledning av personer som behöver stöd* har avlagts av 887/893 av alla som avlagt examen i pedagogisk verksamhet och handledning. Det skulle vara viktigt att veta hur många av dem som är från kompetensområdet för småbarnspedagogik och familjeverksamhet. Rätten till stöd för ett barn som deltar i småbarnspedagogik stärks betydligt den 1 augusti 2022. Enligt lagen har ett barn som deltar i småbarnspedagogik rätt att få det allmänna stöd som behövs för den individuella utvecklingen, lärandet och välbefinnandet som en del av småbarnspedagogikens högklassiga grundläggande verksamhet. Stöd ska ges utan dröjsmål efter att stödbehovet visat sig. Om stödet inte är tillräckligt kan intensifierat eller särskilt stöd ges. (Statsrådet 2022)

22 st. **lokala examensdelar** har avlagts inom grundexamen, och antalet avlägganden är 244. Genom de lokala examensdelarna får man information om hurdant kunnande det finns behov av i framtiden. Antalet examensdelar med samma namn/innehåll hos olika utbildningsanordnare beskriver arbetslivets behov. Denna information kan användas för utveckling av alla examina, när man överväger att utöka de valbara gemensamma examensdelarna. Exempelvis examensdelen *Arbete i internationella arbetsuppgifter*, som ska introduceras i alla grundexamina, är starkt förankrad i arbetslivets behov. Olika utbildningsanordnare har ordnat liknande lokala examensdelar, exempelvis med namnen "*Världsmedborgarskap*", "*Min väg till världsmedborgarskap*" och "*En ansvarsfull medborgare i världen*". Man bör framöver fundera på om de är nödvändiga.

Utbildningsanordnaren ska säkerställa att de lokala examensdelarna motsvarar det lokala arbetslivets behov och kan användas på flera arbetsplatser. Yrkesprovsmiljön ska vara en arbetsplats. Utbildningsanordnaren namnger examensdelen utifrån en verksamhetshelhet i arbetslivet och fastställer dess omfattning i kompetenspoäng. För lokala examensdelar utarbetas motsvarande grunder med yrkesskicklighetskrav och kriterier som i examensgrunderna i allmänhet. Det skulle vara bra att göra detta utifrån arbetslivets faktiska aktuella behov i samarbete med arbetslivet och experter. Utbildningsanordnaren bör beakta om det finns en lämplig examensdel i yrkesexamen eller i en annan examen innan den utarbetar en lokal examensdel.

En lokal examensdel utgår från ett behov i arbetslivet. Arbetslivskommissionen diskuterar om arbetslivsorienteringen förverkligas om antalet personer som avlägger en utbildningsanordnares lokala examensdelar är väldigt litet (1–2). Utbildningsanordnarna bör också se till att examensdelarnas namn och arbetsmiljöuppgifter registreras. För närvarande saknas uppgifter eller så är examensdelens namn klart felaktigt.

Arbetslivskommissionen fäster uppmärksamhet vid att det för närvarande är svårt att hitta lokala examensdelar i statistiken. En gemensam kartläggning av dem inom området för pedagogisk verksamhet och handledning skulle vara bra att göra även i ett gemensamt nätverk för utbildningsanordnare.

Anordnande av examina

Aktiva utbildningsanordnare/anordnartillstånd

Examen	Tillstånd för anordnande	Aktiva anordnare
Grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning	29	26
Yrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning	66	64
Specialyrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning	42	9
Yrkesexamen i församlings- och begravningservice	5	5

** aktiviteten fastställs utifrån om utbildningsanordnaren/läroanstalten har registrerat avläggande av examina eller examensdelar enligt de KOSKI-data som lämnats till kommissionen 2020 eller 2021. Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter.*

Reflektioner

Förändringar i antalet tillstånd för anordnande av examen

Fördelning av avläggandet av examina/examensdelar mellan utbildningsanordnare

Examensanordnandets geografiska och språkliga täckning

Inom kompetensområdet för småbarnspedagogik är skillnaden i antalet som avlagt examen störst mellan den största och den näst största utbildningsanordnaren. Den största anordnaren har nästan dubbelt så många som den näst största. Det finns också en motsvarande skillnad mellan den andra och den tredje. De tre största utbildningsanordnarna täcker geografiskt hela Finland. Även utbildning i andra kompetensområden och yrkesexamina ordnas ganska jämnt på olika håll i Finland.

Enligt statistiken kan antalet som avlägger en examen beroende på examen/examensdel variera ganska mycket mellan olika utbildningsanordnare, områden och år. Detta kan bero på regionala behov och på utbildningsanordnarens utbud (examensdelar). Vid vissa läroanstalter erbjuds alla examensdelar inte nödvändigtvis varje år.

Av examina och examensdelarna är största delen på finska och resten på svenska (vanligen under 5 %). På den svenskspråkiga sidan ordnar nästan alla som fått anordnartillstånd också examen. Utifrån kommissionens observationer och responsen från arbetslivet bör man överväga att erbjuda i synnerhet kompetensområdet för småbarnspedagogik och familjeverksamhet på engelska. Det har också kommit önskemål gällande detta från arbetslivet sida.

Kvalitet på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande

Fördelning av platserna för yrkesprov och förverkligande av tvåpartsbedömning

år 2020/2021

Grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning:

Arbetsplats 73,13 %/87,15 %

Arbetsplats och läroanstalt 7,62 %/4,05 %

Läroanstalt 2,64 %/2,97 %

Ingen uppgift 16,61 %/4,05 %

Bedömare (2021)

Lärare och arbetsgivare/arbetslivsrepresentant 83,05 %.

Ingen uppgift 8,47 %.

Lärare 4,31 %

Två lärare 2,45 %

Trots coronans effekter är andelen yrkesprov i grundexamina som gjorts på arbetsplatser nästan 90 %, medan den år 2020 var drygt 70 %.

Både i kompetensområdet för småbarnspedagogik och familjeverksamhet och i kompetensområdet för handledning av ungdomar och gemenskaper har yrkesproven i de obligatoriska examensdelarna avlagts på arbetsplatser till nästan 90 % och endast i 3 % av fallen endast på en läroanstalt. Tvåpartsbedömning förverkligas ganska väl för hela grundexamen.

Inom kompetensområdet för kommunikation och teckenspråkshandledning har andelen yrkesprov på arbetsplatser förblivit ungefär densamma, och är ca 2/3. Antalet yrkesprov som avläggs på en arbetsplats och en läroanstalt har däremot minskat. Ingen uppgift-andelen har till viss del ökat inom detta kompetensområde och var år 2021 till och med över 30 %. Miljön för yrkesprovet påverkas mycket av examensdelen – för en del examensdelar sker yrkesproven huvudsakligen på läroanstalten eller på läroanstalten och en arbetsplats, för andra huvudsakligen på arbetsplatser. Arbetslivskommissionen funderar på vad den stora andelen ingen uppgift-svar och den betydande ökningen av denna andel beror på. Tvåpartsbedömning förverkligas oftast. Andelen med två lärarbedömare har ökat hos en anordnare. Även här är ingen uppgift-andelen ganska stor (ca 29 %).

Yrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning:

Arbetsplats 78,01 %

Ingen uppgift 17,58 %.

Arbetsplats och läroanstalt 2,37 %

Läroanstalt 2,04 %

Bedömare (2021)

Lärare och arbetsgivare/arbetslivsrepresentant 76,31 %.

Ingen uppgift 17,09 %.

Lärare 4,05 %

Två lärare 1,41 %

Lärare, arbetsgivare/arbetslivsrepresentant och annan representant för utbildningsanordnaren 0,97 %

Arbetsgivare/arbetslivsrepresentant 0,11 %

Inom yrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning har yrkesproven i huvudsak ordnats på arbetsplatser. Antalet yrkesprov som görs på en arbetsplats och en läroanstalt har minskat jämfört med tidigare. Bedömningen har i huvudsak gjorts som tvåpartsbedömning, men ingen uppgift-andelen är ganska stor (17,09 %).

Specialyrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning:

Antalet yrkesprov som utförs på arbetsplatser har ökat märkbart (48,78 -> 80,92 %). Antalet yrkesprov på läroanstalter var litet (3,05 %).

Tvåpartsbedömning förverkligas väl i de anmälda fallen (65,65 %), men ingen uppgift-andelen är fortfarande stor (31,3 %).

Yrkesexamen i församlings- och begravningservice:

Över hälften av yrkesproven avläggs på arbetsplatser. År 2021 syns säkert coronans effekter, då antalet yrkesprov som avläggs på en arbetsplats och en läroanstalt har ökat. Man har på läroanstalterna kunnat uppfylla behoven för yrkesprovsmiljön under undantagsförhållandena. Ingen uppgift-punkten har minskat med mer än hälften under granskningsåren.

Som bedömare har man i de flesta fall haft en arbetsgivare/arbetslivsrepresentant och en lärare.

Tvåpartsbedömning förverkligas alltså väl. Även här har ingen uppgift-andelen minskat med mer än hälften.

Medeltal för yrkesprov i studeranderesponsen inom yrkesutbildningen (avslutande enkät)

** granskningsperioden för studeranderesponsen är 1.7.2019–31.12.2021. Bedömningsskala 1–5, där (5) betyder helt av samma åsikt, (4) delvis av samma åsikt, (3) delvis av samma och delvis av annan åsikt, (2) delvis av annan åsikt, (1) helt av annan åsikt*

Grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning: de studerandes respons på förberedandet och bedömningen av yrkesprov varierar mellan 3,2 och 5. Helhetsvitsorden varierar inom intervallet 4.5–4.8

Yrkesexamen i pedagogisk verksamhet och handledning: medeltalet i studeranderesponsen är 4,8.

Yrkesexamen i församlings- och begravningservice: medeltalet i studeranderesponsen är 4,2.

Reflektioner

Miljöer för yrkesprov och deras lämplighet för påvisande av kunnande

Motiveringar till ordnande av yrkesprov på läroanstalter

Förverkligande av tvåpartsbedömning i bedömningen av kunnande

Coronans effekter syns under granskningsperioden i valet av yrkesprovsmiljöer (möjlighet till undantagsarrangemang). I enlighet med undantagsbestämmelserna har man varit tvungen att ordna yrkesprov på läroanstalter för att studerandes utexaminering inte ska försenas oskäligt mycket. Antalet yrkesprov som ordnas på arbetsplatser är fortfarande stort och har till viss del ökat.

Platserna för avläggande av yrkesprov har angetts i större utsträckning än under den förra statistikperioden. Det finns fortfarande inte information om alla platser för yrkesprov enligt statistiken, vilket kan bero på att olika aktörer har olika datasystem och att informationen inte överförs. Till viss del har ingen uppgift-andelen till och med ökat. Detta bör framöver uppmärksammas mer. Inom församlings- och begravningservice har antalet yrkesprov som avläggs på en arbetsplats och vid en läroanstalt ökat jämfört med tidigare.

I grundexamen har man inom kompetensområdet för småbarnspedagogik och familjeverksamhet diskuterat avläggandet av vissa examensdelar inom småbarnspedagogik vid läroanstalter, även om småbarnspedagogikmiljön lyfts fram i examensgrunderna. Kommissionen kommer framöver att uppmärksamma detta i samband med besöken.

När det gäller miljöerna för yrkesprov finns i synnerhet inom kompetensområdet för småbarnspedagogik och familjeverksamhet ganska mycket utrymme för tolkning i fråga om vad som ses som en verksamhetsmiljö för småbarnspedagogiken. När examensgrunderna uppdateras bör man uppmärksamma detta och utreda i vilka situationer man exempelvis behöver ha en daghemsmiljö som miljö för yrkesprovet.

I examensdelarna *Att främja barns utveckling, välbefinnande och lärande* och *Genomförande av pedagogisk verksamhet inom småbarnspedagogik* har lärande i arbetet och miljön för yrkesprovet stor betydelse för utvecklingen av yrkesskickligheten. I målen för kunnandet i båda examensdelarna anges att kunnandet ska visas i en miljö inom småbarnspedagogiken. Det har frågats om kunnandet kan visas i en verksamhetsmiljö med förskoleundervisning, där man utöver förskoleundervisning ordnar kompletterande småbarnspedagogik. Enligt kommissionens synvinkel kunde avgränsningen i fråga om förvärvande och påvisande av kunnande enligt examensgrunderna hellre vara i ett daghems verksamhetsmiljö.

Ur arbetsplatshandledningens perspektiv är yrkesskicklighetskraven och kriterierna för examensdelen *Genomförande av pedagogisk verksamhet inom småbarnspedagogik* krävande i förhållande till arbetsuppgifterna för en barnskötare inom småbarnspedagogiken. Kommissionen reflekterar över hur kvaliteten på handledningen på arbetsplatsen ska säkerställas. Nationellt sett skulle det vara bra att kontrollera vilka som statistiskt sett fungerar som arbetsplatshandledare inom kompetensområdet för familjedagvård. Om handledaren är en familjedagvårdare, hur har utbildningsanordnaren säkerställt handledningen, bedömningen och behärskande av informationsinnehållet enligt examensgrunderna.

Inom kompetensområdet för handledning i kommunikation och teckenspråk varierar antalet yrkesprov som avlagts på en arbetsplats och en läroanstalt (5,68–18,91 %). För vissa examensdelars del beror antalet yrkesprov som avlagts på läroanstalter sannolikt på att läroanstalterna har bättre möjligheter än arbetslivet att använda olika metoder och verktyg för kommunikation.

Både vid besök och i planer för bedömning av kunnandet har det konstaterats att påvisande av kunnande på läroanstalten kan vara motiverat även när den studerande har individuella stödbehov, som kan vara oskäligen i en yrkesprovsmiljö på en arbetsplats. Den studerande behöver en lugn, störningsfri, förutsägbar eller strukturerad arbetsmiljö. På läroanstalten ges mer tid för arbetet, och den studerande har möjlighet att utföra arbetsuppgifterna i delar och ta pauser i arbetet. Den studerande har också möjlighet att använda olika hjälpmedel och särskilda programvaror. En tillgänglig arbetsmiljö och en stödpersonens närvaro säkerställer en trygg stämning och handledning i utmanande situationer.

Grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning berörs av SORA-lagstiftningen om studielämplighet. I ovan nämnda undantagsfall ska man beakta vilka möjligheter den som avlagt examen i pedagogisk verksamhet och handledning har att arbeta inom småbarnspedagogiken eller ungdomsväsendet, om påvisandet av kunnandet kräver ovan nämnda begränsningar. Det är viktigt att man i denna examen inte kan anpassa bedömningen av kunnande som gäller klientsäkerheten eller avvika från krav på yrkesskicklighet och mål för kunnandet som gäller klientsäkerheten. Anpassning och avvikelser måste därför övervägas noggrant, och detta bör tydligt skrivas in i planen för bedömning av kunnandet.

I ljuset av statistiken verkar tvåpartsbedömning förverkligas ganska väl. Under coronatiden har man kunnat göra tvåpartsbedömningar exempelvis med hjälp av distansförbindelser. Å andra sidan kan det på grund av coronan ha varit svårt att få arbetslivsrepresentanter för bedömningen. Till största delen har bedömarna representerat både arbetslivet och lärarna, men i vissa fall har bedömningen gjorts endast av en lärare, två lärare eller en arbetslivsrepresentant. Kommissionen ser det som viktigt att bedömarens kunnande i fråga om bedömning och examens grunder/innehåll säkerställs om läroanstaltens bedömare är någon annan än en lärare.

Kommissionen uppmärksammar att det enligt statistiken relativt ofta inte är känt vilka som har fattat beslut om bedömningen. Antalet varierar mycket både mellan examina och mellan kompetensområden. Utbildningsanordnarna bör utreda utmaningarna med överföring av information i sina egna organisationer och ta upp saken med producenten av studerandeadministrationssystemet.

Generaliseringar gällande rättelseyrkanden

Arbetslivskommissionen har noterat att det i processerna för granskning av bedömning och rättelseyrkanden finns oklarheter i fråga om både utbildningsanordnare och studerande. Arbetslivskommissionen för pedagogisk verksamhet och handledning behandlar också rättelseyrkanden som gäller gemensamma examensdelar. I samband med dem finns ofta ännu fler oklarheter än när det gäller andra rättelseyrkanden.

Situationen gällande planer för bedömning av kunnande

Planerna för bedömning av kunnande var fortfarande under arbete år 2020, exempelvis när det gällde gemensamma examensdelar. Kommissionen har bekantat sig med planerna både vid besök och i samband med begäranden om utlåtanden. En observation är att planerna inte fungerar som verktyg i vardagen. Kopplingen till en enskild examen är ofta tunn. Detta kan öka förvirringen både i arbetslivet och bland de studerande. Det är viktigt att fundera på hur omfattande och exakt planen för bedömning av kunnande bör vara, för att den ska nå ut till såväl lärarna och den övriga personalen som arbetslivet och studerande. Som ett koncist dokument betjänar den bäst arbetslivet och de studerande.

Anvisningarna i den tidigare lagstiftningen, enligt vilka en plan för anordnandet utarbetades enligt Utbildningsstyrelsens anvisningar för examenskommissioner, syns i planerna för bedömning av kunnande. Kommissionen bedömer att planerna för bedömning av kunnande kan vara något svagare hos de utbildningsanordnare som beviljades anordnartillstånd i samband med yrkesutbildningsreformen 2018.

Värdet på planen för bedömning av kunnande som anvisningar för vardagen kräver fortfarande uppföljning av exempelvis arbetslivskommissionen exempelvis i samband med besök (kvalitetssäkring). UKM:s anvisningar om informationsinnehållet i planen för bedömning av kunnande ger möjlighet att utarbeta planen på en mycket allmän nivå, vilket inte betjänar de olika parterna. En del utbildningsanordnare har också utarbetat kompletterande dokument. Enligt kommissionens erfarenheter innehåller planerna för bedömning av kunnande många kvalitetsmässiga förbättringsbehov och behov av preciseringar. Även uppdateringar är aktuella. Det råder också okunskap hos utbildningsanordnarna om när dokumentet ska uppdateras och vem som ansvarar för uppdateringen.

Förverkligande av personlig tillämpning i praktiken

Allmänna observationer

Trots coronan har yrkesproven huvudsakligen gjorts på arbetsplatserna. God och tillräcklig kommunikation mellan läroanstalten och arbetslivet är nödvändig med tanke på kvaliteten på bedömningen av kunnandet. Inom det pedagogiska området och i synnerhet inom småbarnspedagogiken har det på vissa ställen varit svårt att få motiverade arbetsplatshandledare. En faktor som förklarar detta kan vara den landsomfattande bristen på personal inom småbarnspedagogiken, som syns i teamens verksamhet. Interna förändringar inom småbarnspedagogiken kan också ha stor inverkan på vad personalens tidsresurser är tillgängliga för.

Anordnaren måste satsa på utbildningen av arbetsplatshandledare och arbetslivsbedömare, så att handledningen och bedömningen motsvarar examensgrundernas krav. Regelbunden och högklassig utbildning för arbetsplatshandledare är en viktig metod för kvalitetssäkring. Man har goda erfarenheter av ordnande av utbildningar för handledare på distans. Genomförandet på distans har ökat arbetsplatsernas aktiva deltagande i utbildningen.

God praxis

Vid besöken och utifrån den förra arbetslivskommissionens lägesbild har man gjort observationer om planerna för bedömning av kunnande och rutinerna för gemensamma examensdelar. De har också väckt diskussion vid samarbetsträffar. Om en utbildningsanordnare har flera verksamhetsställen bör de följa gemensamma rutiner. Responser från arbetslivet och studerande har varit positiv och samarbetet bra.

De studerandes individuella studievägar möjliggör, men kräver också ett intensivt och flexibelt arbetslivssamarbete. Regelbundna gemensamma träffar och utbildningar är viktiga, liksom annan kommunikation och verksamhet där man exempelvis använder digitala verktyg. Avtal och bedömningsformulär kan undertecknas elektroniskt. De möten med arbetslivet som hålls varje läsår underlättar informationsutbytet och den gemensamma planeringen. Arbetslivsrepresentanter kan vara med och diskutera vad man borde studera och hur före lärande på en arbetsplats. En modell som har konstaterats fungera är att ärenden relaterade till arbetslivet (bl.a. förvärvande av kunnande och utbildningsplatser) i mån av möjlighet koncentreras till en person vid läroanstalten. Tydliga webbmaterial som stöd för introduktionen av bedömare har underlättat handlednings- och bedömningsprocessen. Parasta osaamista-bedömningsguiderna har förenhetligat rutinerna och förtydligat handledningen.

Arbetslivsperioderna för lärare har konstaterats vara bra. De stöder samarbetet samt ökar förståelsen för vilken kompetens som krävs på arbetsplatser och planering av förvärvande av kunnande. Lärarna besöker regelbundet arbetsplatser och exempelvis handledningsbesök på arbetsplatsen i början av en arbetslivsperiod som anknyter till en examensdel är viktiga. Arbetslivsrepresentanter bjuds också in på besök till läroanstalter. De träffar studerande och presenterar platser för lärande i arbetet, samt berättar om arbetsmöjligheter både för studerande i utexamineringskedet och studerande som nyss inlett sina studier. På så sätt får de även kontakt med eventuella framtida arbetstagare.

Orienteringsdagen i början av en examensdel har gjort det lättare att få grepp om de stora helheterna. Man introducerar examensdelens krav på yrkesskicklighet genom att diskutera med de studerande.

På många håll genomför studerande olika temadagar, projekt och evenemang i samarbete med arbetslivet. Unga studerande deltar regelbundet i lärande i arbetslivet vid sidan av de teoretiska studierna. Studerande i arbetslivet arbetar i par och en äldre studerande fungerar som tutor för den yngre. Kamrathandledning för studerande har konstaterats vara bra och främja delaktigheten. De studerande handleder varandra som grupp.

Systematiskt och planerat samarbete mellan den studerande, den handledande läraren och arbetsplatshandledaren upplevs av alla parter allmänt som ett bra sätt att agera. I det material som samlats in vid samarbetsmötet betraktades som god praxis tillräckligt långa perioder för lärande i arbetet, där man håller kontakt flera gånger och den studerande verkligen får ta del av arbetsprocesserna och arbetsplatsen. Yrkesproven avläggs i huvudsak i äkta arbetsuppgifter i mångsidiga och högklassiga miljöer. En bra och heltäckande plan för bedömning av kunnande stöder såväl utbildningsanordnaren som arbetslivet och den studerande i lärande och yrkesprov på arbetsplatser.

Utvecklingsområden i anordnarnas verksamhet

Rutinerna för identifiering och erkännande av kunnande måste preciseras. Enligt lagen och förordningen om yrkesutbildning erkänns hela examensdelar eller delområden i gemensamma examensdelar. Identifiering och erkännande bör skiljas åt. Endast den kompetens som saknas införskaffas.

Utifrån det material som samlades in under samarbetsmötet verkar det som att arbetsplatshandledarnas kompetens i förhållande till examensgrundernas krav är ganska varierande. Arbetsplatsernas tidsresurser samt möjligheterna till samarbete och utveckling av det varierar. Anordnarna bör samarbetsorienterat kunna hitta lösningar och säkerställa kvaliteten på lärande på arbetsplatser. Enligt responsen var det ibland också en utmaning att motivera arbetsplatshandledarna. Även yrkesproven i gemensamma examensdelar i arbetslivet har väckt diskussion och frågor: vilka delområden i de gemensamma examensdelarna kan verkligen förverkligas och bedömas i arbetslivet och hur, och hur säkerställer man bedömnarnas behörighet.

I utarbetandet av en plan för bedömning av kunnande måste man beakta dess betydelse som ett vägledande verktyg i vardagen

Arbetslivskommissionen fäster särskild uppmärksamhet vid följande utvecklingsområden:

- förtydligande av processen för granskning och rättelseyrkanden för studerande, arbetslivet och lärare
- valbara examensdelar: möjlighet till ett bredare urval av valbara examensdelar än endast från det egna kompetensområdet
- lokala examensdelar: de måste vara motiverade arbetslivsorienterade helheter, och examensgrunder har utarbetats för dem (jfr obligatoriska examensdelar)
- utmaningar med erkännande: examensdelar som erkänns bör väljas så att de stöder kompetensen inom kompetensområdet
- utveckling av arbetsplatsutbildningen
- registrering av uppgifter: utbildningsanordnarna bör fästa uppmärksamhet vid registreringen av uppgifter i system, så att det inte saknas så mycket uppgifter om exempelvis yrkesprovsmiljöer och bedömare

Gemensamma examensdelar och deras delområden

För de gemensamma examensdelarna har gemensamma bedömningskriterier redan utarbetats. Kriterierna underlättar å ena sidan bedömningen, men kräver å andra sidan att lärarna noggrannare bekantar sig med och även introduceras till dem.

För de gemensamma examensdelarnas del har man inte statistikfört information om bedömare eller platser för yrkesprov. Det skulle vara intressant att veta hur gemensamma examensdelar integreras i yrkesprov som utförs på arbetsplatser samt hur miljöerna för yrkesprov väljs.

Examensgrundernas funktion

Reflektioner

Examensgrundernas överensstämmelse med arbetslivet

Förverkligande av valfrihet i avläggandet av examina

Behov av tilläggsanvisningar gällande yrkesskicklighetskraven för examensdelar eller sätt att påvisa yrkesskicklighet

Erfarenheter av examensgrundernas funktion

Examensgrunderna motsvarar i huvudsak arbetslivets behov väl, och de beaktas även i de lokala examensdelarna. I fråga om valbara examensdelar har de studerande goda möjligheter att välja valbara examensdelar även från andra än sitt eget kompetensområde. Det skulle också vara bra om utbildningsanordnaren vägleder mot detta.

När det gäller miljöerna för yrkesprov finns i synnerhet inom kompetensområdet för småbarnspedagogik och familjeverksamhet ganska mycket utrymme för tolkning i fråga om vad som ses som en verksamhetsmiljö för småbarnspedagogiken. När examensgrunderna uppdateras bör man uppmärksamma detta och utreda i vilka situationer man exempelvis behöver ha en daghemsmiljö som miljö för yrkesprovet. Det är viktigt att göra denna avgränsning när det gäller bland annat examensdelarna i *Att främja barns utveckling, välbefinnande och lärande* och *Genomförande av pedagogisk verksamhet inom småbarnspedagogik*.

Kommissionens observationer om arbetslivsresponsen

För grundexamens del var responsen från arbetslivet inom intervallet 2,9–4,9. Det totala medeltalet varierade mellan 4,1 och 4,5. Hos flera utbildningsanordnare lyftes utvecklingsområden fram i anknytning till bedömningen av yrkesprov. För yrkesexamen var medeltalet för arbetslivsresponsen 4,1. Man bör notera att bedömningarna var mycket knutna till utbildningsanordnaren och varierade mycket. Därför kunde en punkt som fått lågt medeltal ändå få ett mycket gott omdöme för en enskild utbildningsanordnares del.

Övriga observationer:

I många utredningar av småbarnspedagogikens kvalitet har man konstaterat att personalens kunnande inte till alla delar motsvarar kraven i lagen om småbarnspedagogik. (NCU 2019;2020;2021) (Väggkarta för småbarnspedagogiken 2017–2030, UKM). Enligt responsen från arbetsgivarna (sammanfattningen av samarbetsmötet 2021) har de studerandes kunskaper i synnerhet i början av deras arbetskarriär inte motsvarat arbetets kravnivå. Läroanstalterna bör fästa särskild uppmärksamhet vid hurdana examensdelar som erkänns som en del av examen.

Exempel på examensdelar som erkänts för grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning år 2021: *Tillredning av lunchrätter, kundbetjäning inom turismbranschen, planering och genomförande av aktiviteter inom marknadskommunikation, tillredning av mat i portioner, bil- eller motorcykelservice, basfärdigheter inom el- och automationsteknik, arbete inom livsmedelsproduktion, kulturinriktad produktifiering.*